

Verantwoording Handreiking Doenvermogenstoets Warmtetransitie

De Handreiking Doenvermogenstoets Warmtetransitie is ontwikkeld door het Kenniscentrum Psychologie en Economisch Gedrag (KCPEG) van de Universiteit Leiden, in opdracht van het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO).

Team

Het KCPEG projectteam bestond uit:

- Alien van der Vliet, MSc—Senior Onderzoeker en Adviseur, Projectleider
- Prof. dr. Lotte van Dillen—Senior onderzoeker en Adviseur, Hoogleraar Psychologie
- Dr. Michael Vlieg—Senior onderzoeker en Adviseur, Docent Psychologie
- Dr. Emma ter Mors—Adjunct-directeur, Universitair Hoofddocent Psychologie
- Hannah de Boer, MSc—Senior Onderzoeker en Adviseur
- Prof. dr. Wilco van Dijk—Directeur, Hoogleraar Psychologie
- Fenna Spiekerman, BSc—Stagiaire, Research Master student Psychologie

Dankwoord

Wij danken alle betrokkenen voor hun waardevolle bijdrage aan deze handreiking. Vertegenwoordigers van rijksoverheid, landelijke organisaties, gemeenten, woningcorporaties en de uitvoeringspraktijk hebben op verschillende manieren, vanuit hun expertise en ervaring, input geleverd — via kennisdeling, gesprekken, feedback op de conceptversie en deelname aan een workshop. Deze bijdragen hebben de inhoud en praktische toepasbaarheid van de handreiking versterkt.

Contact

Heeft u vragen of opmerkingen over deze handreiking? Neem dan contact op met het Kenniscentrum Psychologie en Economisch Gedrag via email: kcpeg@fsw.leidenuniv.nl.

Aanpak

De handreiking is tot stand gekomen via een combinatie van deskresearch en gesprekken met relevante partijen. Deze aanpak was gericht op het in kaart brengen van doenvermogen in de context van de warmtetransitie en het vertalen van deze inzichten naar praktische handvatten voor gemeenten.

1. Deskresearch

Er is een uitgebreid literatuuronderzoek uitgevoerd om bestaande kennis over doenvermogen te verzamelen, met speciale aandacht voor relevante doelgroepen, technologieën, gedragingen, interventies, beleidsinstrumenten en praktische ervaringen. Het deskresearch bestond uit de analyse van wetenschappelijke literatuur, beleidsdocumenten, bestaande handreikingen, doenvermogen-scans en informatie van relevante websites (zie Selectie van geraadpleegde bronnen verderop).

2. Gesprekken met relevante partijen

Om verschillende perspectieven mee te nemen en kennislacunes uit het deskresearch aan te vullen, zijn gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van rijksoverheid, landelijke organisaties, gemeenten (variërend in grootte en fase van de warmtetransitie, inclusief proeftuinen) en partijen uit de uitvoeringspraktijk. Gesprekspartners waren (vertegenwoordigers van):

- Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW)
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)
- Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO) (opdrachtgever)
- Ministerie van Justitie en Veiligheid (Projectleider Doenvermogen)
- Gemeente Rotterdam
- Gemeente Tytsjerksteradiel
- Gemeente Land van Cuijk
- Stichting IWOON
- Woningcorporatie Woonin Utrecht

Deze gesprekken werden uitgevoerd door het KCPEG-team, hadden een semigestructureerd karakter, vonden grotendeels online plaats, duurden gemiddeld één tot anderhalf uur en volgden een vooraf opgestelde leidraad.

3. Ontwikkeling van de handreiking

Op basis van het deskresearch en de gesprekken is de conceptversie van de Handreiking Doenvermogenstoets Warmtetransitie ontwikkeld. Deze is voorgelegd aan betrokken partijen, waaronder de opdrachtgever, met een expliciet verzoek om feedback — zowel schriftelijk als in gesprekken. Daarnaast is de handreiking besproken tijdens een workshop op het VNG-uitvoeringscongres op 20 november 2025, waar ambtelijke en bestuurlijke medewerkers van gemeenten aanwezig waren. De ontvangen suggesties en opmerkingen zijn verwerkt in de definitieve versie van de handreiking.

4. Selectie van geraadpleegde bronnen

Onderstaand overzicht bevat een selectie van de bronnen die zijn geraadpleegd tijdens het deskresearch en gebruikt zijn bij het opstellen van de Handreiking Doenvermogenstoets Warmtetransitie.

Autoriteit Consument & Markt (2021).

Waarborgen voor consumenten in de wijkgerichte aanpak.

Behavioural Insights Netwerk Nederland (BIN NL).

Binnenlands Bestuur. (2025).

Lessen uit de evaluatie van subsidies in provincie Overijssel.

CE Delft. (2021).

Energiearmoede in de warmtetransitie: Onderzoek naar beleidsinstrumenten.

Datavoorziening Energietransitie Gebouwde Omgeving (DEGO, VNG).

Dijksterhuis en Van Baaren & Kenniscentrum Psychologie en Economisch Gedrag. (2023).

Doenlijkheidsscan stelselontwerp financiering kinderopvang.

van Dillen, L. F., & Keesman, M. (2024).

Doenlijk beleid dient centraal te staan gedurende het héle beleidstraject. Economisch Statistische Berichten, 109(4833): 210-212.

Doolaard, F., van Dijk, W., Pietersma, S., & Goslinga, S. (2025).

Interventies via het systeem of het individu? Gedragswetenschappelijke inzichten in het belang van de interactie.

Duurzamer Tilburg.

Toolbox: hulp bij geldzorgen en energie besparen.

Duwtje (2022).

Gedraginterventies voor opschaling persoonlijke aanpak in proeftuinen aardgasvrije wijken (PAW).

Energieplaats Brabant.

De ideale bewonersreis naar aardgasvrij.

EnergieRijk Houten. (2023).

Checklist Warmtepomp

Gebruiker Centraal.

Gebruiker Centraal.

Klantreizen bij de overheid.

Gemeente Brummen. (2024).

Warmtetransitie factsheet.

Ipsos I&O. (2024).

Doenvermogen woningeigenaren bij ingang nieuwe normering verwarmingsinstallaties.

KWR, TNO & Saxion. (2021).

Bewonersacceptatie van collectieve warmtenetten: 6A-perspectieven en motivaties bewoners.

Milieu Centraal.

Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW).

Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW).

Proeftuinen aardgasvrije wijken.

Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW).

Stroomschema TVW-communicatie en techniek en de toelichting.

Nationale Ombudsman. (2023).

Een warme transitie? Onderzoek naar wat het Rijk en gemeenten doen om alle burgers mee te nemen naar een aardgasvrije toekomst.

Noord-Beveland. (2025).

Warmteprogramma 2025: Participatieplan.

Planbureau voor de Leefomgeving. (2021).

Warmtetransitie in de praktijk: Leren van ervaringen bij het aardgasvrij maken van wijken.

Planbureau voor de Leefomgeving. (2024).

Het waarom van de wijkaanpak in de warmtetransitie: Verschillende discoursen over de wijkaanpak in het rijksbeleid.

Planbureau voor de Leefomgeving. (2024).

Hoe naar een aardgasvrije gebouwde omgeving in 2050? Voorstudie voor Trajectverkenning Klimaatneutraal 2050.

Platform 31.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).

ISDE rekentool 2025.

Rijksoverheid.

Doenvermogenstoets.

Servicepunt Energie.

Start je eigen formulierenbrigade.

Sociaal en Cultureel Planbureau. (2021).

Woningverduurzaming: willen en kunnen betekent nog niet doen.

Stedelijk Strategieteam Amsterdam.

Rechtvaardige energietransitie.

Steffie.

Energie besparen met Steffie.

TNO. (2019).

Aardgasvrij wonen: Drijfveren en barrières van bewoners.

TNO. (2022).

WE-ME: Warmte en Energie met Elkaar.

TNO. (2023).

De klantreis compleet: Lessen uit de uitvoeringsfase van aardgasvrije wijken.

TNO. (2023).

Interesse van woningeigenaren in een totaalverduurzamingspakket voor hun woning.

TNO. (2024).

De bereidheid van bewoners om mee te betalen aan een warmtenet: Een onderzoek naar de invloed van verschillende factoren.

TNO. (2024).

Van maatwerk naar meer standaardisatie: Een onderzoek naar bewonerservaringen en -behoeftes.

TNO.

Energiearmoede kaart Nederland.

Tolkie.

Tolkie Leeshulp.

Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (2025).

Warmte van en voor de burelen.

Waarstaatjegemeente.nl.

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. (2017).

Weten is nog geen doen: Een realistisch perspectief op redzaamheid.